

לשכת הרבנות
כפר חב"ד

הלכות
שבת חזון, תשעה באב
וסדר התפילה
ה'תשפ"ד

ב"ה. ערב שבת חזון ה'תשפ"ד

פתח דבר

להלן קיצור הלכות שבת חזון, תשעה באב וסדר התפילה.

יהי רצון שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה
ונזכה לראות בביאת מנחם לציון תיכף ומיד ממש.

הרב מאיר אשכנזי

רב אב"ד כפר חב"ד

הלכות שבת חזון

תשעה באב

וסדר התפילה

ערב שבת חזון

- < רחיצה לצורך ניקיון לכבוד שבת, מותרת, וגם במים חמים עם סבון. רחיצה לתענוג, אסורה.
- < מותר לגזור ציפורניים.
- < לובשים בגדי שבת כרגיל, גם בגדים מכובסים.
- < מותר לצחצח את הנעליים.

שבת קודש חזון

- < אמירת "לכה דודי" בניגון כרגיל, ומתוך שמחה.
- < עורכים סיום מסכת.
- < אומרים "אב הרחמים", "צדקתך" ופרקי אבות - כרגיל.

מוצאי שבת

- < קידוש לבנה, עורכים במוצאי תשעה באב.
- < מבדילים על היין.
- אם יש ילד קטן שהגיע לחינוך לברכות (גיל 6) ואינו מבין את משמעות האבל על החורבן, ישתה הילד הקטן שיעור מלוא לוגמיו מהכוס. ואם לאו, ישתה המבדיל עצמו את יין ההבדלה.
- והרבה נוהגים לשתות בעצמם את יין ההבדלה גם אם יש ילד קטן (ואכמ"ל).
- < אין אוכלים בשר ואין שותים יין בסעודת מלווה מלכה.

יולדת, מעוברת ומינקת - בתענית תשעה באב

- < יולדת: בתוך שבוע מהלידה, פטורה מלהתענות.
- בין שבעה ימים לשלושים יום מהלידה, תתחיל להתענות. אם תרגיש חולשה, תפסיק את התענית.
- יולדת לאחר שלושים יום מהלידה, צריכה להתענות.
- < מעוברת: צריכה להתענות. עליה לשתות כראוי בימים שלפני התענית, ולנוח ביום התענית.
- אם תרגיש חולשה יתירה, תפסיק את התענית לאחר התייעצות עם הרב.
- < הריון בסיכון כלשהו, וכן מעוברת המרגישה צירים, תתייעץ עם הרב.
- < מינקת: צריכה להתענות. עליה לשתות כראוי בימים שלפני התענית, ולנוח ביום התענית.
- אם תרגיש חולשה יתירה, או אם יהיה חשש שלא יהיה לה מספיק אוכל להאכיל בו את התינוק והתינוק אינו רגיל לאכול תוספת של אוכל אחר, תפסיק את התענית לאחר התייעצות עם הרב.
- < בכל הנ"ל, באם הדבר אפשרי, יש להשתדל להתענות לפחות עד זמן מנחה גדולה (13:19 זמן תל אביב).

ערב תשעה באב

- < אחר חצות היום, לומדים רק עניינים הקשורים עם החורבן, בהלכה או באגדה. כגון: דברים הרעים שבירמיה ואיוב. מדרש איכה ופירושים על מגילת איכה, וביניהם רשימות הצמח צדק על איכה. סוגיות הגמ': בגיטין (נהב - נהא), בסנהדרין (צו-צז), ובמועד קטן (פרק "אלו מגלחין"). והלכות תשעה באב.
- < שיעורי חת"ת ולימוד ענייני בית הבחירה, יש לסיים לפני חצות היום. אם לא הספיק, ישלים עד השקיעה.
- < שיעור הרמב"ם יש ללמוד לפני חצות היום דווקא. אם לא הספיק, ישלים במוצאי תשעה באב.
- < סיום מסכת יש לעשות לפני חצות היום. לאחר חצות היום ניתן לסיים את מסכת מועד קטן.
- < אין לטייל בערב תשעה באב, ובפרט אחר חצות היום. אך מותר לקחת ילדים קטנים לגן משחקים וכדו' על מנת להעסיק אותם.

סעודה ראשונה

- < את הסעודה הראשונה אוכלים לפני תפילת מנחה.
- אין חיוב לאכול פת בסעודה זו, ומותר לאכול בה כמה מיני תבשיל, ויש להרבות באכילה בסעודה זו.
- אך אסור לאכול בערב תשעה באב מאכלים הנאכלים לתענוג.
- < אחר חצות היום, אומרים "שיר המעלות" לפני ברכת המזון.

תפילת מנחה

- < אחרי הסעודה הראשונה מתפללים מנחה, ואין אומרים בה תחנון.

סעודה מפסקת

- < סמוך לזמן התחלת התענית, אוכלים את הסעודה המפסקת.
- < לא יישבו שלושה גברים יחדיו לאכול את הסעודה המפסקת, כדי שלא יתחייבו לברך ברכת המזון בזימון. אך גם אם ישבו ואכלו יחדיו, לא יזמנו.
- < בעת אכילת הסעודה המפסקת, יושבים על כיסא נמוך מג' טפחים. אשה מעוברת ואדם זקן או חלש שקשה להם לשבת על כיסא נמוך, יכולים לשבת על כיסא רגיל.
- < נוטלים ידיים ואוכלים פת.
- < אסור לאכול בסעודה זו שני מיני תבשיל.
- היות שאוכלים בסעודה זו את הביצה (הטבולה באפר, כדלקמן), והיא נחשבת תבשיל, אסור לאכול בסעודה זו תבשיל נוסף. אך ניתן לאכול בה ירקות ופירות חיים, ואפילו כמה מינים מהם.
- יש מחמירים שלא לאכול בסעודה זו גבינה או חמאה, מפני שלדעת חלק מהפוסקים, תהליך הפסטור שעוברים מוצרי החלב, נחשב בישול לעניין זה.
- 'תבשיל' הוא אוכל מבושל, צלוי, מטוגן או מעושן. אוכל אפוי אינו נקרא 'תבשיל', ומותר לאכול ממנו כמה מינים בסעודה המפסקת (לכן הפת והביצה שאוכלים בסעודה זו אינם נחשבים בעצמם לב' תבשילים).
- < בסיום הסעודה ולפני ברכת המזון, אוכלים ביצה קשה קרה טבולה באפר (אדם שאכל תבשיל בסעודה זו, יאכל את הביצה אחרי ברכת המזון).

- < טוב להתנות בפירוש בסעודה המפסקת, שאינו מקבל עליו את התענית בגמר הסעודה. אך גם אם לא התנה כן, יכול לאכול ולשתות עד סמוך לשקיעה.
- < אומרים "שיר המעלות", ומברכים ברכת המזון, ללא זימון כנ"ל.

ניקוי השולחן והדחת הכלים

- < אחרי הסעודה המפסקת, ולפני השקיעה, מנקים את השולחן ומדיחים את הכלים. אין לעשות זאת בלילה, כדי שלא להסיח את הדעת מן האבלות.
- < אסור לאכול לפני כניסת הצום דבר מתוק - כדי שתישאר מתיקות בפה בתחילת הצום, מפני שיהיה אסור לבלוע את המתיקות בצום.

שקיעת החמה, והאיסורים החלים בה

- < התחלת התענית בשקיעת החמה (19:25 זמן תל אביב). אין צורך להוסיף על התענית מבעוד יום, אך יש להפסיק לאכול ולשתות לפני השקיעה.
- < לפני השקיעה חולצים את נעלי העור, ולובשים נעלי בד או גומי וכדו'.
גם ילדים קטנים לא ילבשו נעלי עור בתשעה באב.
- < משקיעת החמה אסור: באכילה, בשתייה, ברחיצה, בסיכה, בנעילת נעלי עור, בלימוד תורה - מלבד ענייני היום (כדלהלן), בשאילת שלום, בעשיית מלאכה, ובתשה"מ.
- < רחיצת הידיים תהיה רק עד קשרי האצבעות (חיבור האצבעות לכף היד).
- < יושבים על כיסא נמוך משלושה טפחים - פחות מ-24 ס"מ (ועכ"פ פחות מ-30 ס"מ).
- לאישה מעוברת, ולאדם זקן וחלש, מותר לשבת על כיסא רגיל, מפני שאינם עושים זאת לתענוג.
- לאישה מינקת, מותר לשבת על כיסא רגיל בזמן ההנקה.
- < בתשעה באב לובשים בגד עליון, של חול.

תכשיטים וקוסמטיקה

- < נשים אינן עונדות תכשיטים בתשעה באב. אך מותר להן לענווד טבעת שרגילת לענווד אותה תמיד.
- < משום איסור סיכה, אין למרוח בתשעה באב על הפנים או על הגוף: קרמים, משחות ושאר מוצרי קוסמטיקה, ואין להתבשם.

הכנת בית הכנסת

- < מסיטים את הפרוכת לצד ארון הקודש.
- < מסירים את הכיסוי שעל הבימה, ואת הכיסוי שעל עמוד שליח הציבור.
- < מכבים חלק מן האורות בבית הכנסת.

תשעה באב

תפילת ערבית, איכה וקינוח

- < מותר לאבלים להדליק ה' נרות בעמוד התפילה כרגיל (שהרי למנהגינו אין מקפידים להשאיר אור מינימלי בבית הכנסת בתשעה באב - כמנהג העולם, וכל שכן שיוכלו להדליק נרות אלו שאין מטרתם להאיר).
- < אחרי שמונה עשרה של ערבית אומרים קדיש "תתקבל", וקוראים מגילת איכה וקינוח.
- < קריאת איכה וקינוח צ"ל בשיבה דווקא. אין לשבת על הקרקע ממש, כי אם בהפסק כלשהו (של דבר שהאדם אינו לבוש בו).
- < קריאת מגילת איכה תהיה בנחת. בכל פרק המתחיל "איכה" יגביה את קולו יותר. הקהל קורא את מגילת איכה יחד עם הש"ץ - בלחש.
- < את הפסוק "השיבנו" שלפני סיום המגילה אומר הקהל בקול רם, ואחר כך אומר אותו בעל הקורא בקול רם.
- < כך נוהגים גם באמירת פסוק "השיבנו" הב', שבסיום המגילה.
- < גם נשים שומעות או אומרות את מגילת איכה.
- < לאחר אמירת מגילת איכה וקינוח אומרים "ואתה קדוש", קדיש שלם בלא תתקבל, "עלינו לשבח", קדיש יתום, משניות פ"ג ממסכת מועד קטן - בלא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.

שאלת שלום בתשעה באב

- < כשחוזרים מבית הכנסת הולכים בכובד ראש כאבלים, ולא בחבורה.
- < בתשעה באב לא אומרים לילה טוב, בוקר טוב, שלום וכדומה.
- אדם שאינו מודע לזה ואומר שלום, עונים לו בשפה רפה ובכובד ראש. אם אפשר, יאמרו לו שיום זה אסור בשאלת שלום.
- אך מותר לשאול אדם איך הוא מרגיש.

ליל תשעה באב

- < בקריאת שמע שעל המיטה, לא אומרים תחנון.
- < נוהגים 'הרחקות' בין איש לאשתו, בכל המצת לעת של תשעה באב.

בוקר תשעה באב

- < נטילת הידיים בבוקר תשעה באב, רק עד קשרי האצבעות (מקום חיבור האצבעות לכף היד).
- < ניתן להעביר על העיניים או על הפנים את הלהות שיש על האצבעות מנטילת הידיים בבוקר.
- אם יש לכלוך בעיניים, בפנים או בידיים, ניתן לרחצו במעט מים.
- < לא שוטפים את הפה.
- < רחיצת הידיים ביציאה מבית הכיסא, או קודם התפילה, תהיה רק עד קשרי האצבעות.
- < בברכות השחר אין מברכים "שעשה לי כל צרכי".
- < הילדים לא יברכו על הטלית קטן בבוקר. עדיף שישארו לבושים בט"ק שישנו עמה בלילה, ויחליפו אותה לפני תפילת מנחה ואז יברכו עליה.

תפילת שחרית, קריאת התורה, ואמירת הקינות

- < האבלים יכולים להדליק ה' נרות בעמוד התפילה כרגיל (כנ"ל).
- < בשחרית לא לובשים טלית, לא מניחים תפילין, ולא אווזים את חוטי הציצית ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע.
- < סדר תפילת שחרית: מ"מה טובו" עד אחרי שמונה עשרה - כרגיל, ואין אומרים תחנון.
- < הש"ץ אומר "עננו" בחזרת הש"ץ.
- < הכהנים אינם נושאים את כפיהם בשחרית. גם הש"ץ לא יאמר "אלוקינו ואלוקי אבותינו".
- אם הש"ץ התחיל לומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" - יסיים.
- < אחרי חזרת הש"ץ אומר הש"ץ חצי קדיש, וקוראים בתורה פרשת "כי תוליד בנים". השלישי הוא המפטיר.
- לכתחילה יש להעלות לתורה רק אדם המתענה.

- < 'אבל' בתוך השבעה יכול לעלות לתורה בתשעה באב (כמו שאר הקהל, שהרי לכולם אסור ללמוד תורה ואעפ"כ מותר להם לעלות לתורה ביום זה).
- < ניתן לעשות "מי שברך" בשחרית, רק עבור חולה.
- < אדם שצריך לברך "הגומל", יברך בקריאת התורה של מנחה.
- < עליה לתורה של בר מצוה וברכת "ברוך שפטרני", יהיו במנחה.
- < בסיום הקריאה ולפני ההגבהה אומרים חצי קדיש (מנהג הרבי בשנת תשמ"ח).
- < המגביה את ספר התורה, יישב על כיסא רגיל בזמן הגלילה ואמירת ההפטרה.
- < לאחר אמירת ההפטרה וברכותיה אומרים "יהללו", מחזירים את הס"ת להיכל ואומרים קינות.
- < את הקינות יש לומר בישיבה דווקא. אך את הפיוט "אלי ציון" אומרים בעמידה.
- < אמירת הקינות תהיה בכובד ראש ומתוך צער על החורבן. אין להפסיק באמירתם בדיבורים בעלמא.
- < אחרי הקינות אומרים "אשרי", "ובא לציון גואל" - ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי", קדיש שלם בלא תקבל, "עלינו לשבח", קדיש יתום, "אל תירא", משניות פ"ג דמועד קטן - בלא אמירת "רבי חנניא" וכו', קדיש דרבנן.
- < למנהגינו, לאחר אמירת כל הקינות וסיום תפילת שחרית כנ"ל, קורא כל אדם לעצמו את מגילת איכה, בישיבה על כיסא נמוך.
- < גם המתפלל ביחיד צריך לומר קינות ומגילת איכה.
- < נשים צריכות לומר קינות, ולפחות את הקטעים העיקריים שבהם: "אם תאכלנה נשים פרים", "ארזי הלבנון", "על חורבן בית המקדש", "מי יתן ראשי מים", "ציון הלא תשאליו", "אלי ציון ועריה".
- < יש לסיים את אמירת הקינות ומגילת איכה לפני חצות היום (12:45 זמן תל אביב). אם לא סיים לפני חצות, ימשיך אחרי חצות היום.
- < סידור הספסלים בבית הכנסת ייעשה רק אחרי חצות היום.

הלכות היום

- < אחרי חצות היום, ולאחר אמירת קינות ומגילת איכה יושבים על כיסא רגיל ולא על כיסא נמוך.
- < מסדרים את הבית ואת המיטות, רק אחרי חצות היום.
- < אין לשטוף את רצפת הבית בתשעה באב. אך אם יש מקום מלוכלך מותר לשוטפו.

- < גם במשך המצת לעת של תשעה באב יש לערוך סיום מסכת (מועד קטן. או בענייני בית הבחירה - אחר חצות היום).
- < למרות שבתשעה באב אסור ללמוד תורה כרגיל מפני שהיא משמחת לב, והאיסור הוא עד צאת הכוכבים של מוצאי התענית, מ"מ גם ביום זה יש חיוב ללמוד תורה בכל רגע, אלא שהלימוד צ"ל בחלקי התורה המתאימים ליום זה.
- אדמו"ר הרשב"ב היה לומד בתשעה באב את מדרש איכה רבה, ואת הסוגיא בגיטין (נהב - נחא).

עשיית מלאכה בתשעה באב

- < העושה מלאכה בתשעה באב לפני חצות היום, אינו רואה בה סימן ברכה. ירא שמים יחמיר ע"ע שלא לעשות מלאכה גם אחרי חצות היום, כדי לא להסיח את הדעת מן האבלות.
- אך מותר לפתוח חנויות לממכר מוצרי מזון.
- < אין להתעסק בתשעה באב בדברים המסיחים את הדעת מן האבלות.

הכנת סעודת מוצאי התענית

- < את סעודת מוצאי התענית מכינים רק אחרי חצות היום.
- < אחרי חצות היום, מותר לשטוף ירקות וכדומה לצורך סעודת מוצאי התענית. וכן מותר לרחוץ כלים מלוכלכים העומדים בכיור - למרות שהידיים נרטבות במים. זאת מפני שמטרת הרחיצה במים איננה להנאה.
- אך עדיף ללבוש כפפות בזמן הרחיצה.
- הרחיצה תיעשה במים קרים (רגילים).

אכילת מעדנים ונטילת ידיים ללחם

- < מבוגר או ילד שהותר להם לאכול בתשעה באב, לא יאכלו מעדנים וממתקים, אלא רק אוכל המוכרח להם.
- < האוכל לחם בתשעה באב (בהיתר), יטול את ידיו לפני אכילת הלחם עד פרק כף היד כרגיל. וכן יטול מים אחרונים.
- < לפני ברכת המזון יאמר "שיר המעלות".
- לפני "ובנה ירושלים" יאמר "נחם", ויחתום: "ברוך את ה', מנחם ציון ובונה ירושלים".

< אדם שאכל כ-38 סמ"ק, או שתה כ-40 סמ"ק, אינו אומר "עננו" בתפילתו, אינו עולה לתורה, ואינו מתפלל לפני העמוד כשליח ציבור.

נטילת תרופה

< הזקוק ליטול תרופה בתשעה באב, ואינו יכול לדחותה למוצאי התענית, יבלע אותה בלי מים.

אם הדבר קשה לו, יטול את התרופה עם מעט מים שנעשו מרים, על ידי תה רגיל מרוכז בלי סוכר, או על ידי תבלין אחר.

סיום תפילת שחרית ותפילת מנחה

< קובעים את זמן תפילת מנחה קרוב לשקיעה - ובאופן שיספיקו להניח תפילין דרש"י ותפילין דר"ת ולומר את השיעורים (כדלקמן). כראוי, לפני השקיעה.

< מחזירים את פרוכת ארון הקודש למקומה, וכן את המפה שעל הבימה ושעל עמוד שליח הציבור.

< נותנים לצדקה אגרא דתעניתא (שווי הסעודות שלא אכל היום).

< מתעטפים בטלית ומניחים תפילין דרש"י בברכה, אומרים קריאת שמע, 'שיר של יום' וקדיש יתום, "אין כאלוקינו" וכו' עד "ה' יברך את עמו בשלום" וקדיש דרבנן. אין אומרים כאן "עלינו לשבח". אומרים תהילים וקדיש יתום.

לאחמ"כ אומרים את שיעורי החומש והתניא של יום זה. אך את שיעור הרמב"ם לומדים רק אחרי סיום התענית בלילה.

< מדליקים נרות בעמוד התפילה לתפילת מנחה.

< מתפללים מנחה של תענית ציבור עם קריאת התורה ומפטיר. את חצי הקדיש שאחרי קריאת התורה אומרים רק לאחר הכנסת ספר התורה להיכל.

< אומרים "נחם" ו"עננו" בשמונה עשרה.

אדם שאינו מתענה לא יאמר "עננו", אך יאמר "נחם".

< הש"ץ אומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" של ברכת כהנים.

< בסיום תפילת מנחה, אומרים האבלים משניות כלים ומקוזאות כרגיל.

< אחרי תפילת מנחה, מסירים תפילין דרש"י ומניחים תפילין דר"ת.

תפילת ערבית וקידוש לבנה

- < סיום התענית, וזמן תפילת ערבית, בצאת הכוכבים (19:55 זמן תל אביב).
- < אחרי תפילת ערבית, נוטלים את הידיים ג' פעמים לסירוגין על כל כף היד, כמו בנט"י בעת הקימה מהשינה.
- < לפני קידוש לבנה חולצים את נעלי הבד ונועלים נעליים רגילות, שוטפים את הפנים ואת הפה, וכן אוכלים ושותים.
- < לא רוקדים אחרי קידוש לבנה שבמוצאי תשעה באב.
- < לומדים את שיעור הרמב"ם היומי.
- < בקריאת שמע שעל המיטה, אומרים תחנון.

אכילת בשר, שתיית יין, כיבוס, שמיעת כלי זמר וכו'

- < כיבוס, גיהוץ, תספורת, רחיצה לתענוג, אכילת בשר, שתיית יין, שמיעת כלי זמר, קניה ולבישה של בגד חדש, אכילת פרי חדש וברכת שהחיינו, מותרים רק ממחר - י' במנחם אב - אחר חצות היום.

החוברת יו"ל
לע"נ מרת לאה ע"ה
בת יבלחט"א הרב מאיר שי'